



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ  
ΠΑΤΡΩΝ  
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά  
μαθήματα ΠΠ

---

## Αρχαίο ελληνικό δράμα: Ευριπίδης

Ενότητα: 21. Ερμηνευτικές παρατηρήσεις στίχων 1121-1230 της *Μήδειας*

Μενέλαος Χριστόπουλος

Τμήμα Φιλολογίας

---

## Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.



## Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.



Ευρωπαϊκή Ένωση  
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ  
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

1. Σκοποί ενότητας.....	4
2. Περιεχόμενα ενότητας .....	4
3. Ερμηνευτικά σχόλια στους στ. 1121-1230 της <i>Μήδειας</i> .....	5
4. Παρουσίαση των σωζόμενων ευριπίδειων έργων ( <i>Βάκχαι, Ψήσος, Κύκλωψ</i> ).....	6
5. Ενδεικτική βιβλιογραφία .....	7

## **1. Σκοποί ενότητας**

Η ενότητα στοχεύει στην παροχή βασικών πληροφοριών για την ερμηνεία των στίχων 1121-1230 της *Μήδειας*, που αποτελεί το βασικό αντικείμενο μελέτης του μαθήματος, καθώς και στην παρουσίαση των έργων *Βάκχαι*, *Ῥήσος*, *Κύκλωψ*.

## **2. Περιεχόμενα ενότητας**

Κάθε ενότητα περιλαμβάνει ερμηνευτικά σχόλια σε στίχους της *Μήδειας*, καθώς και βασικές πληροφορίες για την υπόθεση και την χρονολόγηση των σωζόμενων έργων του Ευριπίδη. Η παρούσα ενότητα εστιάζει στους στίχους 1121-1230 της *Μήδειας*, ενώ στο δεύτερο μέρος της παρουσιάζονται τα έργα *Βάκχαι*, *Ῥήσος*, *Κύκλωψ*.

### 3. Ερμηνευτικές παρατηρήσεις στους στ. 1121-1230 της Μήδειας

- **Στ. 1121 κ. εξ.:** αμέσως μόλις εμφανίζεται, ο αγγελιαφόρος προειδοποιεί την Μήδεια να φύγει από την Κόρινθο εξαιτίας του εγκλήματος που διέπραξε. Ακολουθεί η εξιστόρηση του φρικιαστικού θανάτου της μελλοντικής συζύγου του Ιάσονα και του πατέρα της. Αποτελεί εξαιρετικό δείγμα περιγραφικής αφήγησης, στο οποίο εντάσσονται και αποσπάσματα ευθέως λόγου (στ. 1151-1155: λόγος Ιάσονα προς την μέλλουσα σύζυγό του, στ. 1207-1210: θρηνητικός λόγος του Κρέοντα προς την ετοιμοθάνατη κόρη του).
- **Στ. 1125-1126:** της λεπτομερούς αφήγησης του αγγελιαφόρου προηγείται μια συνοπτική έκθεση των γεγονότων: ο Κρέοντας και η κόρη του έχουν πεθάνει εξαιτίας των δηλητηρίων που η Μήδεια έστειλε με τα δώρα της.
- **Στ. 1138-1139:** ο αγγελιαφόρος δεν παραλείπει να αναφέρει την συμπάθεια που οι υπηρέτες ένιωθαν για την Μήδεια, εξαιτίας της άδικης συμπεριφοράς, της οποίας έγινε αποδέκτης. Παρά το γεγονός αυτό, όμως, δεν αντιλαμβάνεται μερικούς στίχους αργότερα ότι τα λόγια του λειτουργούν εξοργιστικά για την Μήδεια (στ. 1144: *δέσποινα δ' ἦν νῦν ἀντὶ σοῦ θαυμάζομεν*).
- **Στ. 1147-1155:** η κόρη του Κρέοντα αποστρέφει με οργή το πρόσωπό της στην θεά των παιδιών της Μήδειας. Ο Ιάσωνας προσπαθεί να αλλάξει την άποψή της, θυμίζοντάς της ότι πρέπει να αγαπά όποιους αγαπά ο άντρας της (πβ. την ίδια άποψη που εξέφρασε ενώπιον της Μήδειας κατά την δεύτερη συνομιλία τους). Μένει, μάλιστα, πιστός στον λόγο που έδωσε στην Μήδεια, να ζητήσει δηλαδή από την μέλλουσα γυναίκα του να μεσολαβήσει στον Κρέοντα για την ανάκληση της εξορίας των παιδιών (στ. 1154-5).
- **Στ. 1162:** η έκφραση ἄψυχον εἰκὼ θεωρεῖται δυσοίωνο σημάδι για την εξέλιξη της σκηνής: άψυχη θα είναι στο τέλος της σκηνής και η ίδια η κοπέλα, όπως άψυχο είναι το εἶδωλό της στον καθρέπτη.
- **Στ. 1171-1173:** μπροστά στο φρικτό θέαμα της οδύνης της κοπέλας μία γερόντισσα υπηρέτρια αρχίζει να φωνάζει (άνωλόλυξε), θεωρώντας πως η κατάσταση της κυρίας της οφείλεται στην επίδραση του Πάνα ή κάποιου άλλου θεού. Ο Πάνας εθεωρείτο συχνά αιτία για ξαφνικές κρίσεις μανίας ή πανικού (πβ. στ. 1208).
- **Στ. 1177 κ. εξ.:** η οδύνη της κοπέλας κορυφώνεται, γι' αυτό αναζητά καταφύγιο στα διαμερίσματα του πατέρα της.
- **Στ. 1186-1202:** η περιγραφή του αγγελιαφόρου γίνεται συνεχώς πιο φρικιαστική, καθώς περιγράφει το στεφάνι να παίρνει φωτιά στο κεφάλι της κοπέλας, προκαλώντας αιμορραγία, και τις σάρκες της να αποκολλώνται από τα οστά της. Την ίδια τύχη θα έχει σε λίγο και ο πατέρας της, ο οποίος θα προσπαθήσει να

την βοηθήσει: οι σάρκες των δύο θα κολλούν μεταξύ τους και θα κατασπαράσσονται. Η περιγραφή ολοκληρώνεται κυκλικά, με τα δύο θύματα να κείτονται νεκρά.

- Στ. 1222-1230: Ο αγγελιαφόρος ολοκληρώνει την ρήση του με μια γενική κρίση σχετικά με την ανθρώπινη ευτυχία: κανείς δεν είναι απόλυτα ευτυχής, απλά ευτυχέστερος από κάποιον άλλον. Είναι τυπικό στοιχείο στον Ευριπίδη πρόσωπα ταπεινής θέσης να εκφράζουν τέτοιες απόψεις (πβ. τα λόγια της τροφού στον πρόλογο).

#### 4. Παρουσίαση των σωζόμενων ευριπίδειων έργων

- **Βάκχαι**

Το έργο παραστάθηκε μετά τον θάνατο του ποιητή. Στο πρόλογο ο Διόνυσος, μεταμφιεσμένος σε ακόλουθό του, περιγράφει το ταξίδι του από την Ασία στην Θήβα, την οποία επέλεξε ως πρώτη πόλη για την εγκατάσταση της λατρείας του, όπου οι αδελφές της μητέρας του (Ινώ, Αγαύη και Αυτονόη) αρνήθηκαν την θεϊκή καταγωγή του και υποτίμησαν την λατρεία του. Αναφέρει, επίσης, ότι προκάλεσε βακχική μανία στις Θηβαίες και ότι πριν αναχωρήσει για τον Κιθαιρώνα θα αναγκάσει τον εγγονό του Κάδμου και βασιλιά της Θήβας, Κάδμο, να δεχτεί την λατρεία του. Μετά το χορικό ο Κάδμος συμφωνεί με τον Τειρεσία ότι πρέπει να μνηθεί στην βακχική λατρεία. Επιστρέφει, όμως, ο Πενθέας και εκφράζει την αντίθεσή του στην πρόθεσή τους αυτή. Παρά τις προειδοποιήσεις του Τειρεσία και του Κάδμου, ο Πενθέας αποκαλύπτει την πρόθεσή του να φυλακίσει τον Διόνυσο. Μετά το χορικό, ο Διόνυσος οδηγείται δέσμιος ενώπιόν του. Ένας υπηρέτης αφηγείται ότι δεν προέβαλε αντίσταση, ενώ η ακολουθία του απελευθερώθηκε μυστηριωδώς. Οι απαντήσεις του Διονύσου κατά την ανάκριση εκνευρίζουν τον Πενθέα που διατάζει να τον φυλακίσουν στον στάβλο. Σε λίγο ακούγεται η φωνή του Διονύσου να προαναγγέλλει ότι το παλάτι θα γκρεμιστεί και θα καεί από κεραυνό. Ο Διόνυσος εμφανίζεται στην σκηνή και αναφέρει ότι ο Πενθέας έδωσε αντί για αυτόν έναν ταύρο και ότι κυνηγούσε ένα είδωλο. Εμφανίζεται ο Πενθέας, έκπληκτος που συναντά αυτόν που κυνηγούσε και μαθαίνει από αγγελιαφόρο ότι οι Μαινάδες, μεταξύ των οποίων η Ινώ, η Αγαύη και η Αυτονόη, καταδίωξαν τους βοσκούς ενός κοπαδιού, που σώθηκαν την τελευταία στιγμή, ενώ κατασπάραξαν τα ζώα. Οι κάτοικοι των χωριών που προσπάθησαν να τις αντιμετωπίσουν με όπλα δεν κατάφεραν τίποτε, ενώ πληγώθηκαν από τους θύρσους τους. Ο αγγελιαφόρος συμβουλεύει τον Πενθέα να δεχθεί τον θεό. Ο Πενθέας ετοιμάζεται να πολεμήσει τις Μαινάδες, αλλά ο Διόνυσος του λέει ότι μπορεί ο ίδιος να τις οδηγήσει ενώπιόν του, ενώ τον πείθει να τον ακολουθήσει στο βουνό μεταμφιεσμένος σε γυναίκα, για να τις δει. Ένας αγγελιαφόρος ανακοινώνει ότι ο Πενθέας, μετά την εξαφάνιση του μυστηριώδους ξένου, διαμελίστηκε από τις Μαινάδες, όταν αυτές έριξαν κάτω το έλατο στο οποίο είχε ανέβει. Εμφανίζεται η Αγαύη σε κατάσταση βακχικής μανίας, κρατώντας το κεφάλι του γιου της, Πενθέα, νομίζοντας ότι κρατάει κεφάλι λιονταριού. Με την βοήθεια του Κάδμου ξαναβρίσκει τον εαυτό της και διαπιστώνει την πράξη της.

Το έργο κλείνει ο Διόνυσος που προλέγει ότι ο Κάδμος και η σύζυγός του, Αρμονία, θα μεταμορφωθούν σε φίδια, θα οδηγήσουν έναν στρατό εχθρικό προς τους Έλληνες και τελικά με την βοήθεια του Άρη θα μεταφερθούν στα νησιά των Μακάρων. Η Αγαυή εξορίζεται από την Θήβα, από την οποία αναχωρεί αφού αποχαιρετίσει τον πατέρα της.

- **Ῥήσος**

Η πατρότητα και η μορφή με την οποία παραδίδεται ο Ῥήσος έχουν αμφισβητηθεί έντονα. Το έργο αρχίζει με την πάροδο του Χορού, τον οποίο αποτελούν στρατιώτες του τρωικού στρατοπέδου. Ο Έκτορας στέλνει τον Δόλωνα ως κατάσκοπο στο ελληνικό στρατόπεδο. Στο μεταξύ, φτάνει ο Ρήσος, βασιλιάς των Θρακών, που αποδίδει την καθυστέρησή του, για την οποία τον κατηγορεί ο Έκτορας, σε επίθεση που δέχτηκε από Σκύθες. Ο Διομήδης και ο Οδυσσέας, έχοντας σκοτώσει τον Δόλωνα, φτάνουν στην σκηνή του Έκτορα, έξω από την οποία η Αθηνά τους συμβουλεύει να σκοτώσουν τον Ρήσο, γιατί η συμμαχία τους με τους Τρώες είναι μοιραίο αποβεί εις βάρος των Ελλήνων. Η Αθηνά παραπλανεί, επίσης, τον Πάρη που έχοντας πληροφορηθεί την είσοδο κάποιων Ελλήνων στο τρωικό στρατόπεδο έρχεται να τους βρει. Ο Διομήδης και ο Οδυσσέας σκοτώνουν τον Ρήσο και, παρότι συλλαμβάνονται, κατορθώνουν να διαφύγουν. Οι Τρώες φρουροί πληροφορούνται από τον ηνίοχο του Ρήσου ότι ο βασιλιάς του σκοτώθηκε ενώ κοιμόταν. Ο Έκτορας κατηγορεί τους φρουρούς για αμέλεια, αλλά δέχεται επίσης κατηγορίες από τον ηνίοχο ότι η δολοφονία του Ρήσου ήταν δικό του σχέδιο για να πάρει αυτός τα άλογά του. Η παρεξήγηση διαλύεται. Εμφανίζεται η Μούσα, μητέρα του Ρήσου, που προφητεύει ότι ο γιος της θα γίνει μαντικό πνεύμα σε μια απομακρυσμένη περιοχή και φεύγει με την σορό του. Το έργο τελειώνει με τον Έκτορα να παίρνει την ασπίδα του και να φεύγει για μάχη.

- **Κύκλωψ**

Αποτελεί το μοναδικό πλήρως σωζόμενο σατυρικό δράμα. Στην αρχή του έργου, ο Σειληνός εξηγεί πώς βρέθηκε στην Αίτνα της Ιταλίας μαζί με τους σατύρους: προσπάθησαν με πλοίο να βρουν τον Διόνυσο, που απήχθη από Τυρρηνούς πειρατές, αλλά ναυάγησαν κοντά στην Αίτνα, κατοικία του κύκλωπα Πολύφημου. Εκείνος τους συνέλαβε και τους έκανε υπηρέτες του. Εν τω μεταξύ, φτάνει ο Οδυσσέας, που πληροφορείται από τον Σειληνό τις ανθρωποφαγικές συνήθειες του κύκλωπα. Μάλιστα, ο Οδυσσέας δίνει στον Σειληνό κρασί ως αντάλλαγμα για το φαγητό που του δίνει εκείνος. Επιστρέφει ο Πολύφημος, φυλακίζει τους Έλληνες και ετοιμάζεται να τους φάει. Ο Οδυσσέας κατορθώνει να ξεφύγει. Συναντά τον Σειληνό και του αφηγείται ότι κατάφερε να μεθύσει τον κύκλωπα, ενώ ζητά την βοήθειά του για να τον τυφλώσει. Σε λίγο εμφανίζεται ο Πολύφημος, ο οποίος μεθυσμένος ρωτάει το όνομα του Οδυσσέα (παίρνοντας τη γνωστή απάντηση «Κανένας»), ενώ βλέπει τον Σειληνό ως Γανυμήδη και τον καλεί στην σπηλιά του. Ο Οδυσσέας μπαίνει στην σπηλιά και χωρίς την βοήθεια των σατύρων, που πλέον είναι φοβισμένοι, τυφλώνει τον κύκλωπα. Το έργο τελειώνει με τον Οδυσσέα και τους συντρόφους του να διαφεύγουν, όσο οι σάτυροι παρηγορούν τον Πολύφημο.

## 5. Ενδεικτική βιβλιογραφία

Mastronarde, D. J., *Ευριπίδου Μήδεια*. Μετάφραση Δ. Γιωτοπούλου, επιμέλεια μετάφρασης Μ. Χριστόπουλος. Αθήνα, Πατάκης 2006.

Page, D. L., *Ευριπίδη Μήδεια*. Μετάφραση Γ. Γιατρομανωλάκης. Αθήνα, Καρδαμίτσα 1990.

Στεφανόπουλος, Κ. Θ., *Ευριπίδης. Μήδεια*. (μετάφραση). Αθήνα, Κίχλη 2012.

Χριστόπουλος, Μ., *Μιμήσεις πράξεων. Αφήγηση και δομή στις τραγωδίες των κλασικών χρόνων*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα 2002.